

Over taalkwesties in de Europese Unie en de kunst van het juridisch vertalen

Een beschouwing naar aanleiding van

* Sumner and H.C.S. Warendorf, Family Law Legislation of the Netherlands. A translation including Book 1 of the Dutch Civil Code, procedural and transitional provisions and private international law legislation, European Family Law Series, nr. 5, Antwerp/Oxford/New York: Intersentia 2003 (259 pagina's, ISBN 90-5095-340-9) en

* I. Sumner and H.C.S. Warendorf, Inheritance law legislation of the Netherlands. A translation of Book 4 of the Dutch Civil Code, procedural provisions and private international law legislation, European Family Law Series, nr. 8, Antwerp/Oxford/New York: Intersentia 2005 (107 pagina's, ISBN 90-5095-444-8)

Door Xandra E. Kramer*

- Gepubliceerd in Nederlands Internationaal Privaatrecht (NIPR), 2006(3), p. 254-257

Abstract: *In deze bijdrage wordt naar aanleiding van het verschijnen van een Engelse vertaling van Boek I BW en aanverwante wetten (Sumner en Warendorf, 2003) en Boek IV BW en aanverwante wetten (Sumner en Warendorf, 2005) aandacht besteed aan de rol van taal en vertalingen bij de harmonisatie van het burgerlijk recht in de EU, in de Europese procespraktijk en de vertaling van (Nederlandse) rechtsbegrippen. Vervolgens worden de genoemde vertalingen nader bekeken.*

Abstract: *[On linguistic issues in the European Union and the art of legal translating] In this contribution, written on the occasion of the publication English translations of Book I of the Dutch Civil Code and related laws (Sumner and Warendorf, 2003) and Book IV of the Dutch Civil Code and related laws (Sumner and Warendorf, 2005) attention is paid to the role of language and translations in the harmonization of private law in the EU, in European litigation, and the translation of (Dutch) legal terminology. Furthermore, attention is paid to the mentioned translations.*

1. Taal en harmonisatie van recht in de Europese Unie

“The willed interaction of laws in Europe entails an interaction of languages. Yet, the defenders of uniformization of laws ignore the linguistic stakes in a way that can only summon the traductologist. Given his epistemic assumptions, the latter is however led to react in a way that lawyers will readily find subversive. Sensitive to the fact that law is carried by language, the traductologist explains how lawyers account neither for language's persistence nor for its transience. For these two admittedly paradoxical reasons, the traductologist argues that lawyers largely underestimate the impact of language on the ongoing process of uniformization of laws.”¹

De Europese Unie kent sinds de toetreding van de tien nieuwe lidstaten in 2004 twintig officiële talen. Per 1 januari 2007 zal met de toetreding van Bulgarije en Roemenie en met de erkenning van het Iers als officiële taal dit aantal op 23 komen.² Dit betekent onder meer dat het gehele communautair acquis en alle belangrijke documenten in al deze talen moet worden vertaald, dat de taaldiversiteit binnen de instanties van de Europese Unie nog groter wordt en dat het leger tolken en vertalers (en de daarmee gepaard gaande kosten) enorme proporties aanneemt.

* Universitair docent en onderzoeksfellow (Harmonisatie van procesrecht in de EU) Erasmus Universiteit Rotterdam, afdeling Internationaal Privaatrecht en Privaatrechtelijke Rechtsvergelijking.

¹ S. Glanert, Zur Sprache Gebracht: Rechtsvereinheitlichung in Europa, *ERPL* 2006, p. 157 (uit de Engelse talige samenvatting).

² Voor informatie over de talen en het taalbeleid in de EU zie <<http://europa.eu/languages/nl/home>>.

Het taalprobleem is een van de obstakels voor de harmonisatie van wetgeving.³ Voor harmonisatie is in de eerste plaats uitgebreid rechtsvergelijkend onderzoek nodig. Vertaling en rechtsvergelijking liggen in elkaars verlengde.⁴ Wie rechtsvergelijkend onderzoek doet, loopt onvermijdelijk tegen taalbarrières aan. Zelfs indien men een bepaalde taal machtig is, kan het lezen en volledig doorgronden van juridische teksten en de specifieke juridische terminologie nog een hele opgave zijn. Vervolgens moet, wanneer binnen EU-verband regelgeving tot stand komt, deze regelgeving in alle officiële talen worden vertaald. De voorbeelden van uiteenlopende authentieke vertalingen van EU-regelingen zijn talrijk en deze komen een uniforme uitleg vanzelfsprekend niet ten goede.⁵ Tot slot is het de bedoeling dat deze vertaalde regelgeving uniform wordt geïnterpreteerd door de nationale gerechten.

2. Taal en vertaling in de Europese procespraktijk

In de internationale procespraktijk spelen taalproblemen en vertalingen een grote rol.⁶ De vertaalkosten van processtukken zijn enorm hoog en dat is een van de belangrijkste redenen waarom internationaal procederen zo kostbaar is.⁷

In het geval van een internationale procedure zal deze doorgaans plaatsvinden in een taal die tenminste een van de partijen niet beheerst. Voor partijen, en in het bijzonder de verweerder, is het essentieel dat het inleidende processtuk, andere relevante processtukken en de beslissing zijn gesteld in hun eigen taal of een taal die zij machtig zijn. Dit is ook een van de vereisten van een eerlijke procesvoering als verwoord in art. 6 EVRM. Op grond van art. 8 Betekenings-Vo moet het te betekenen stuk in de officiële taal van de geadresseerde of in een taal die hij begrijpt zijn gesteld. De in de praktijk geconstateerde knelpunten bij onder meer deze bepaling hebben inmiddels geresulteerd in een voorstel tot wijziging van de Betekenings-Vo.⁸ In het licht van de EET-Vo, welke de waarmaking als Europese executoriale titel mogelijk maakt in het geval van een onbetwiste vordering, is het belang van een adequate betekening alleen maar toegenomen. Hetzelfde geldt voor het hierna nog te bespreken voorstel voor een Europese betalingsbevelprocedure.⁹

Communicatie tussen gerechten en officiële instanties komt in de praktijk voornamelijk aan de orde bij de grensoverschrijdende betekening en bij bewijsopneming in het buitenland.¹⁰ De communicatie tussen verzendende en ontvangende instanties in het kader van de betekening is gereguleerd in art. 4 Betekenings-Vo en de daarbij behorende uitvoeringsregelingen in de verschillende lidstaten. Het uitgangspunt daarbij is dat het stuk wordt gesteld in de officiële taal van de lidstaat van de ontvangende instantie, maar lidstaten dienen ook aan te

³ Zie hierover Glanert 2006, a.w. voetnoot 1, p. 157-173.

⁴ Zie o.m. M. Termorshuizen-Arts, *Juridische semantiek. Een bijdrage tot de methodologie van de rechtsvergelijking, de rechtsvinding en het juridisch vertalen*, Nijmegen: Wolf Legal Publishers 2003 (diss. Leiden), p. 25; G.R. de Groot, *Het vertalen van juridische informatie*, Preadvies Nederlandse Vereniging voor Rechtsvergelijking, no 53, Deventer: Kluwer 1996, p. 7; G.R. de Groot, *Het vertalen van juridische teksten*, in: J.P. Balkema en G.R. de Groot (red.), *Recht en vertalen*, Deventer: Kluwer 1987, p. 17.

⁵ Zie bijvoorbeeld al in dit nummer S. Rammeloo, *Via Romana. Van EVO naar Rome I – Nieuw Europees IPR inzake het recht dat van toepassing is op verbintenissen uit overeenkomst*, par. 4.3 en i.h.b. voetnoot 53.

⁶ Zie hierover recentelijk o.m. A. Ryng, *How to deal with language problems in cross-border litigation in civil matters*, in: P. van der Grinten, P. Meijknecht en F. van der Velden (ed.), *Practical Obstacles in Cross Border Litigation*, Deventer: Kluwer 2005, p. 5-10 en in dezelfde bundel A. Stadler, *Sprachprobleme im Europäischen Zivilprozessrecht*, p. 11-21.

⁷ Zie ook P.M.M. van der Grinten, *Kroniek Europese ontwikkelingen*, *TCR* 2005, p. 87.

⁸ Brussel 7 juli 2005, COM(2005)305 def, 2005/0126 (COD). Zie over de mogelijkheid van herstel van het verzuim ten aanzien van de vereiste vertaling HvJ EG 8 november 2005, zaak C-443/03 (Leffler).

⁹ Zie ook Stadler 2005, a.w. voetnoot 6, p. 18.

¹⁰ Zie verder o.m. art. 14 Verdrag inzake inlichtingen over buitenlands recht 1968.

geven welke andere taal of talen aanvaardbaar zijn.¹¹ Een vergelijkbare regeling kent art. 5 Bewijs-Vo.¹² De aan de verordeningen toegevoegde modelformulieren spelen een belangrijke rol in het zoveel mogelijk voorkomen van taalproblemen en onduidelijkheden met betrekking tot de terminologie.¹³

In de voorgestelde verordening betreffende de Europese betalingsbevelprocedure, welke een snelle en goedkope eenvormige procedure voor de inning van grensoverschrijdende onbetwiste geldvorderingen beoogt, speelt taal eveneens een cruciale rol.¹⁴ Besloten is dat het overleggen van schriftelijke bewijsstukken niet nodig is, waardoor de hoge kosten van vertaling kunnen worden vermeden.¹⁵ De bijgevoegde standaardformulieren zijn zo ontworpen dat de noodzaak van vertaling tot het minimum is gereduceerd. Er wordt met grotendeels gesloten velden en codes gewerkt, die een elektronische afhandeling van de procedure mogelijk maken. Ook in het kader van het voorstel voor een Europese procedure voor geringe vorderingen zijn de standaardformulieren een belangrijk instrument om de noodzaak en kosten van vertaling terug te dringen.¹⁶ Tijdens de nog aan de gang zijnde onderhandelingen over dit voorstel wordt ruime aandacht geschonken aan deze problematiek.¹⁷

3. Vertaling van (Nederlandse) rechtsbegrippen

Juridische terminologie functioneert binnen de context van een bepaald rechtssysteem.¹⁸ Iedereen die in een andere taal over Nederlands recht publiceert of een lezing geeft, weet hoe moeilijk en tijdrovend het kan zijn om de “juiste” vertaling te vinden. Uit eigen ervaring weet ik dat– nog afgezien van een adequate inhoudelijke uitleg – de vertaling van bijvoorbeeld de term “kort geding” voor een buitenlands (Engelstalig of Engels verstaand) publiek gemakkelijk tot verwarring leidt.¹⁹ In de literatuur wordt het wel eens vertaald als de in Engeland bestaande “summary proceedings”. Dit roept voor de met de Engelse procedure bekende jurist echter het beeld op van een versnelde procedure voor bepaalde (onbetwiste) vorderingen die in een versimpelde procedure definitief worden afgedaan. Een andere mogelijkheid is dit begrip vertalen als “provisional measure” of “interim injunction (proceedings)”, omdat het juridisch in een voorlopige maatregel resulteert.²⁰ Dit zal veel buitenlandse juristen doen denken dat het om maatregelen gaat die in beginsel alleen tijdens een lopende procedure kunnen worden gevraagd, of waarbij er in ieder geval zonder meer een gewone procedure volgt. Dan het misschien letterlijk vertalen als “short proceedings”? Dit impliceert alleen dat het om een korte procedure gaat en helpt de lezer of toehoorder weinig verder. Dan rest nog de mogelijkheid

¹¹ O.g.v. art. 4 lid 2 Uitvoeringswet Betekenings-Vo staat Nederland het toe dat stukken die door de ontvangende instantie (de deurwaarder) in ontvangst worden genomen in het Engels zijn gesteld.

¹² Ook hier staat Nederland in het Engels gestelde verzoeken toe, zie art. 4 Uitvoeringswet Bewijs-Vo.

¹³ Zie ook Ryng 2005, a.w. voetnoot 6, p. 7-8.

¹⁴ Brussel, 19 maart 2004, COM(2004)173 def. en 25 mei 2004, COM(2004)173 def./3, 2004/055(COD); gewijzigd voorstel Brussel 7 februari 2006, COM(2006)57 def., 2004 (COD).

¹⁵ Alleen de bewijselementen moeten worden aangegeven, zie Preambule nr. 14. Zie over het bewijs o.m. Van der Grinten 2005, a.w. voetnoot 4, p. 83.

¹⁶ Brussel, 15 maart 2005, COM(2005) 87 def., 2005/0020(COD).

¹⁷ Zie hierover o.m. Van der Grinten 2005, a.w. voetnoot 4, p. 87.

¹⁸ Zie hierover Termorshuizen-Arts 2003, p. 20-21; De Groot 1996, a.w. voetnoot 4, p. 8-11.

¹⁹ Zie o.m. X.E. Kramer, *Het kort geding in internationaal perspectief. Een rechtsvergelijkende studie naar de voorlopige voorziening in het internationaal privaatrecht*, Deventer: Kluwer 2001 (diss. Leiden); Voordracht Seminar on civil procedural law, Modernisation of civil legislation in Latvia and Lithuania, Centre for International Legal Cooperation, Leiden, April 2-6, 2001: *Special procedures: The Dutch kort geding procedure*; X.E. Kramer, Harmonisation of provisional and protective measures in Europe, in: M. Storme (ed.), *Procedural Laws in Europe. Towards Harmonisation*, Antwerpen/Apeldoorn: Maklu 2003, p. 305-319 (n.a.v. international congres Brussel 26-27 oktober 2001).

²⁰ In K. Boele-Woelki en F.J.A. van der Velden (red.), *Nederlandse rechtsbegrippen vertaald*, Den Haag: Asser Instituut 1998 wordt het kort geding als ‘interim injunction proceedings’ vertaald.

de term kort geding onvertaald laten, of het geven van een omschrijving van deze procedure of een combinatie hiervan.

In de juridische linguïstiek worden diverse mogelijkheden voor het vertalen van juridische termen onderscheiden, die welbeschouwd overeenkomen met de hierboven destijds door mij als leek op het gebied van juridische semantiek bedachte mogelijkheden. De eerste mogelijkheid is het zoeken naar een equivalent van het begrip uit het brontaalsysteem naar een equivalent in het doeltaalsysteem.²¹ In de rechtsvergelijking wordt hierbij een onderscheid gemaakt tussen de functionele en de (nauwelijks gehanteerde) conceptuele methode.²² Bij de functionele methode wordt gekeken naar de functie die een bepaalde rechtsfiguur of bepaald rechtsbegrip heeft. Een conceptueel equivalent zal eigenlijk alleen voorhanden zijn wanneer de brontaal en de doeltaal berusten op hetzelfde rechtssysteem. Zo zal het vaak moeilijk zijn om een Nederlands rechtsbegrip te vertalen in een Engelstalig equivalent dat afkomstig is uit het Engelse of Amerikaanse recht. Wanneer een equivalent niet voorhanden is, kan ervoor worden gekozen om het begrip onvertaald te laten.²³ Dit is eigenlijk alleen mogelijk in een wetenschappelijke publicatie en zal ook daar omwille van de leesbaarheid slechts in uitzonderingsgevallen een aanvaardbare oplossing zijn. Voorts kan ervoor worden gekozen om een letterlijke vertaling te geven.²⁴ Ook is het mogelijk om een (korte) omschrijving van het te vertalen begrip te geven.²⁵ Een andere oplossing kan zijn het gebruik van een neologisme. Hierbij wordt bij de vertaling gebruik gemaakt van een term die in de doeltaal niet of niet meer wordt gebruikt.²⁶

In een bekend kort artikel van 1979, getiteld 'Pinyin (over de vertaling van juridische benamingen)', wees Struyken erop dat bij de 'export van de Nederlandse rechtscultuur' ook de taalpolitiek maar eens onder de loep moest worden genomen.²⁷ Hij doet een oproep om een juridisch pinyin (pinyin is de westerse spelling voor Chinese namen) te ontwikkelen voor de benamingen van Nederlandse ambten, colleges, citeertitels van wetgeving enz. in een vreemde taal en stelt voor dat auteurs zich daar vervolgens ook aan uniformeren. Struyken besluit met een suggestie aan de Nederlandse Vereniging voor Rechtsvergelijking om te bekijken of de behoefte bestaat om tot de ontwikkeling van een dergelijk Nederlands juridisch pinyin te komen. Het bestuur van de NVR heeft daarop een commissie ingesteld (de Pinyin-commissie genoemd) met de opdracht een viertalig woordenboek tot stand te brengen.²⁸ Dit leidde tot de publicatie van 'Nederlandse rechtsbegrippen vertaald' (Frans-Engels-Duits) in 1992, met een tweede druk in 1998. Het belang van een degelijke vertaling van het Nederlandse recht is hiermee op de kaart gezet.

4. Vertaling van het Nederlandse personen- en familierecht en erfrecht (*Sumner en Warendorf*)

²¹ Termorshuizen-Arts, a.w. voetnoot 4, p. 25; De Groot 1996, a.w. voetnoot 4, p. 17-19.

²² Zie o.m. A.E. Oderkerk, *De preliminaire fase van het rechtsvergelijkend onderzoek*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 1999 (diss. UvA), p. 67-78; Termorshuizen-Arts 2003, a.w. voetnoot 19, p. 26-27 en 40-41.

²³ De Groot 1996, a.w. voetnoot 4, p. 19-21.

²⁴ De Groot 1996, a.w. voetnoot 4, p. 19 wordt dit gerangschikt onder het onvertaald laten.

²⁵ De Groot 1996, a.w. voetnoot 4, p. 21-22.

²⁶ De Groot 1996, a.w. voetnoot 4, p. 22-26. Een door hem gegeven voorbeeld is het vertalen van 'onrechtmatige daad' in het Engels als 'delict' (in plaats van het niet equivalente 'tort').

²⁷ A.V.M. Struyken, Pinyin (over de vertaling van juridische benamingen), *NJB* 1979, p. 786-787.

²⁸ Zie hierover ook J.E.J.Th. Deelen bij de eerste druk van K. Boele-Woelki en F.J.A. van der Velden (red.), *Nederlandse rechtsbegrippen vertaald*, Den Haag: T.M.C. Asser Instituut 1992; F.J.A. van der Velden, Over de transcriptie van het Nederlandse recht in vreemde talen (of: naar een Nederlandsrechtelijke pinyin), in: G.R. de Groot (red.), *Recht en vertalen II*, Deventer: Kluwer 1993, p. 133-141.

In 2003 en 2005 verschenen in de European Family Law Series Engelse vertalingen van Nederlandse wetgeving van de hand van *Sumner* en *Warendorf*. Het eerste boek, getiteld *Family Law Legislation of the Netherlands* (2003, nr. 5 in de serie), bevat een vertaling van boek 1 BW, relevante procesrechtelijke bepalingen en IPR-wetgeving. Het tweede boek, *Inheritance Law Legislation of the Netherlands* (2005, nr. 8 in de serie), geeft een Engelse vertaling van het erfrecht van boek 4 BW, aanverwante procesrechtelijke bepalingen en IPR-wetgeving. De European Family Law Series is gewijd aan de harmonisatie en unificatie van het familierecht en erfrecht in Europa. De serie begon in 2003 en heeft inmiddels al elf delen. De boeken worden uitgebracht onder auspiciën van het Organising Committee van de in 1999 opgerichte Commission on European Family Law.²⁹

Van de meeste boeken van het Nederlandse BW en van enkele andere wetten bestonden reeds Engelse vertalingen³⁰, maar van het personen- en familierecht en het erfrecht was nog geen vertaling beschikbaar. Rechtsvergelijking en harmonisatie op het gebied van het familierecht en erfrecht is immers van recente datum. Het onderzoek betreffende harmonisatie van het (materieel) familierecht kwam eind jaren negentig langzaam op gang en staat pas de laatste paar jaar echt in de belangstelling.³¹ Op wetgevend terrein is wat betreft het IPR na de Brussel II en Ibis-Vo een verdere stap gezet met het voorstel voor een verordening betreffende de internationale bevoegdheid, het toepasselijke recht, de erkenning en tenuitvoerlegging en samenwerking inzake onderhoudsverplichtingen.³² Begin 2005 verschenen voorts het groenboek inzake erfopvolging en testamenten³³ en het groenboek over het toepasselijke recht en de rechterlijke bevoegdheid in echtscheidingszaken.³⁴ De vertalingen van het Nederlandse personen- en familierecht en erfrecht komen dus op een moment waar de toegankelijkheid van het familierecht en de relevante IPR-wetgeving van de lidstaten van groot belang is.

Het boek *Family Law Legislation of the Netherlands* bevat naast een Engelse vertaling van boek 1 BW tevens een vertaling van alle bepalingen van het Rv waarnaar in boek 1 BW wordt verwezen. Verder is een vertaling van alle relevante IPR-wetten op dit terrein opgenomen. Achtereenvolgens zijn dit de Wet conflictenrecht namen alsmede art. II van de wijzigingswet van 24 december 1998³⁵, de Wet conflictenrecht huwelijk, de Wet conflictenrecht huwelijksbetrekkingen, de Wet Conflictenrecht huwelijksvermogensregime, de goedkeuringswet betreffende het Haags huwelijksvermogensverdrag 1978³⁶, art. 1 lid 7 en 8 Wet verevening pensioenrechten³⁷, de Wet conflictenrecht echtscheiding, de Wet conflictenrecht afstamming, de Wet conflictenrecht adoptie en de Wet conflictenrecht geregistreerd partnerschap (toen nog voorstel). *Inheritance Law Legislation of the Netherlands* bevat een vertaling

²⁹ Zie voor meer informatie de website van de CEFL <<http://www2.law.uu.nl/priv/cefl/>>.

³⁰ Zie o.m. P. Haanappel, E. Mackaay, H. Warendorf and R. Thomas, *Netherlands Business Legislation*, Den Haag: Kluwer Law International 1999 met aanvullingen (losbl.) en *Netherlands Business Legislation online*, Den Haag: Kluwer Law International 1999 (met updates).

³¹ Zie o.m. D. Martiny, Is Unification of Family Law Feasible or Even Desirable, in: A.S. Hartkamp (ed.), *Towards a European Civil Code*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 1998 (second edition), p. 151-171; M.V. Antokolskaia, W.A. de Hondt en G.J.W. Steenhoff, *Een zoektocht naar Europees familierecht*, Preadvies Nederlandse Vereniging voor Rechtsvergelijking, no 58, Deventer: Kluwer 1999; W. Pintens en K. Vanwinckelen, *Casebook European Family Law*, Leuven: Leuven University Press 2001; K. Boele-Woelki (ed.), *Perspectives for the Unification and Harmonisation of Family Law in Europe*, European Family Law Series, nr. 4, Antwerpen/Oxford/New York: Intersentia 2003.

³² Brussel, 15 december 2005, COM(2005)649 def., 2005/0259 (CNS).

³³ Brussel, 1 maart 2005, COM(2005)65 def. {SEC(2005)270}.

³⁴ Brussel, 15 maart 2005, COM(2005)82 def. {SEC(2005)331}.

³⁵ Het opnemen van deze wet acht ik enigszins overbodig en verwarrend, volstaan had kunnen worden met een voetnoot in verband met de hierin genoemde overgangstermijn van twee jaar.

³⁶ Hier wordt abusievelijk de datum 20 november 1999 genoemd, maar dit moet 20 november 1991 zijn.

³⁷ Deze wordt ten onrechte als "Private International Law (Pension Rights Equalisation) Act" aangeduid, maar dit is niet de in 2001 in art. 10a Wet conflictenrecht huwelijksvermogensregime geïncorporeerde Wet conflictenrecht verevening pensioenrecht, maar de Wet verevening pensioenrechten van 1994.

van boek 4 BW, de bepalingen van het Rv waaraan in boek 4 wordt gerefereerd, de Wet conflictenrecht erfrecht en de Wet conflictenrecht trusts.

In het voorwoord lichtten de auteurs een tipje van de sluier op met betrekking tot de gehanteerde vertalingsmethoden. In veel gevallen is gezocht naar een (functioneel) equivalent in de common law landen. Zo is de brede term ‘gezag’ vertaald met ‘custody’ en niet bijvoorbeeld met ‘parental responsibility’. Verder is aansluiting gezocht bij de Europese regelgeving. Ten aanzien van de vertaling van ‘artikel’ is in navolging hiervan gekozen voor ‘Article’ en niet voor het in de common law landen gebruikelijke ‘Section’. Soms wordt een omschrijving gegeven die de inhoud van een bepaald begrip of een bepaalde functie weergeeft. Dit is bijvoorbeeld gedaan bij ‘ambtenaar van de burgerlijke stand’, die bij gebrek aan een equivalent als ‘Registrar of Births, Deaths, Marriages and Registered Partnerships’ is vertaald. In een enkel geval is een term (in cursief) onvertaald gelaten, zoals ‘procureur-generaal’. In voetnoten wordt waar nodig nadere uitleg gegeven betreffende de vertaling of ten aanzien van bepaalde technische details.

Opvallend is dat voor ‘erfrecht’ niet de term ‘succession law’ is gekozen, maar ‘inheritance law’. Zowel in EU-verband als binnen de Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht is de term ‘succession’ gebruikelijk en ook een Engelstalig commentaar op het nieuwe Nederlandse erfrecht gebruikt ‘succession law’.³⁸ Voor de vertaling van de IPR-wetgeving is aansluiting gezocht bij de benaming van (recente) IPR-wetten in Engeland. De Wet conflictenrecht huwelijk wordt bijvoorbeeld aangeduid als Private International Law (Marriages) Act. In het voorwoord verklaren de auteurs hun keuze door te stellen dat deze wetten niet alleen regels voor het toepasselijke recht geven, maar ook voor de erkenning en tenuitvoerlegging. Deze keuze is verdedigbaar, maar heeft wel als consequentie dat men verder verwijderd raakt van de Nederlandse benamingen, die ook van ‘conflictenrecht’ spreken. Voorts wordt in de internationale literatuur onder ‘conflict of laws’ doorgaans ook de andere onderwerpen van het internationaal privaatrecht, en in het bijzonder de internationale bevoegdheid en de erkenning en tenuitvoerlegging, begrepen. Een suggestie zou zijn om bij de titel van een wet tussen haakjes de Nederlandse benaming toe te voegen, zodat een buitenlandse gebruiker ook de originele benaming bij de hand heeft. Een laatste punt dat ik hier aan wil snijden is de vertaling van ‘woonplaats’ als ‘residence’. In de EU-verordeningen wordt voor het begrip woonplaats altijd ‘domicile’ gebruikt. In de Haagse verdragen is evenwel de term ‘residence’ niet ongebruikelijk, maar deze wordt in het Nederlands ook wel als ‘verblijf’ vertaald. Dit is meestal afhankelijk van of het een regeling voor de betekening of de bevoegdheid betreft (juridische woonplaats) of voor het toepasselijke recht (meer feitelijk verblijf).

Vertalingen als deze kunnen eigenlijk alleen tot een goed resultaat leiden wanneer de vertaler zowel in de brontaal als de doeltaal zeer goed thuis is en van beide rechtssystemen verstand heeft. De combinatie van deze auteurs heeft alles in huis.³⁹ Met name Warendorf heeft veel ervaring met het vertalen van Nederlandse wetgeving in het Engels.⁴⁰ Het door

³⁸ Zie het in voetnoot 33 genoemde Groenboek (Green paper succession and wills) en het Haags Erfrecht verdrag (Convention on the Law Applicable to Succession to the Estates of Deceased Persons) en A.J.M. Nuytink, *A short introduction to the new Dutch succession law*, Deventer: Kluwer 2001.

³⁹ Ian Sumner is een geboren en heeft gestudeerd in Engeland, maar zijn promotie-onderzoek in Nederland verricht (en is hier nog steeds werkzaam). Hans Warendorf heeft in Nederland en in de Verenigde Staten gestudeerd, is een ervaren praktijkjurist en beëdigd vertaler Engels. Zie ook het voorwoord van J.H.M. van Erp in Sumner en Warendorf 2003, p. vii-viii.

⁴⁰ Zie ook H.C.S. Warendorf en R.L. Thomas, *Netherlands Antilles civil code (translation from the Dutch)*, Book 2, Companies and other legal persons, Den Haag: Kluwer Law International 2005; H.C.S. Warendorf, R.L. Thomas en E. Wymeersch, *Belgian company law: a trilingual edition with and English translation of the Coordinated acts on commercial companies as amended and in effect from 1 July 1996*, Brussel/Den Haag: Bruylant/Kluwer Law International 1996; Haanappel, Mackaay, Warendorf en Thomas 1999 (looseleaf), a.w. voetnoot 30; H.C.S. Warendorf en R.L. Thomas, *The Netherlands Securities Trad-*

deze auteurs ondernomen vertalingsproject is uniek en zij verdienen hiervoor lof.⁴¹ De vertalingen zijn van grote waarde voor zowel het onderzoek als de praktijk. Het maakt het Nederlandse personen- en familierecht en erfrecht en het IPR op deze terreinen toegankelijk voor buitenlandse onderzoekers, buitenlandse wetgevers en buitenlandse advocaten, rechters en notarissen die met Nederlands recht te maken krijgen. Ook kan het van pas komen voor Nederlandse consulaten en ambassades die in het buitenland een rol als ambtenaar van de burgerlijke stand hebben te vervullen. Voor Nederlandse onderzoekers vergemakkelijkt het voorts het publiceren over Nederlands familierecht en IPR in het Engels, zoals ik ook zelf heb ervaren.⁴² Verder komt het de in gang gezette unificatie van het IPR op het gebied van het familierecht in de EU ten goede als nationale wetgeving in het Engels beschikbaar is en ondersteunt het onderzoek en initiatieven voor verdergaande harmonisatie van het familierecht in Europa.⁴³

5. Tot slot

Het officiële beleid van de EU is (terecht) gericht op het behoud van de talen van de individuele lidstaten. Dit neemt niet weg dat taaldiversiteit en goede vertalingen een punt van aandacht moeten zijn en blijven bij de voortschrijdende harmonisatie van het IPR en het burgerlijk (proces)recht. Bijna dertig jaar geleden sprak De Groot de wens uit om tot een supranationaal begrippenstelsel te komen.⁴⁴ Hij merkte daarbij op dat het propageren van een ‘juridische metataal’ misschien wat irrealistisch lijkt en de krachtinspanningen van enkele generaties zou vergen.⁴⁵ Met de internationalisering en Europeanisering van het (internationaal) privaatrecht en de rechtspraktijk lijkt dit supranationaal begrippenstelsel op bepaalde gebieden heel langzaam tot stand te komen. In de eerste plaats zijn er de zeer belangrijke en wereldwijd veelvuldig geratificeerde verdragen, zoals het Verdrag van New betreffende de erkenning en tenuitvoerlegging van arbitrale beslissingen van 1958. In de internationale arbitrale praktijk en literatuur staan de Engelse tekst en de Engelstalige begrippen centraal, zonder dat deze daadwerkelijk in een bepaald rechtssysteem thuishoren. In de tweede plaats is er de autonome uitleg van de begrippen in EU-verordeningen. Ondanks de (niet altijd ‘zuivere’) vertalingen van de EU-wetgeving leidt de interpretatie van het Hof van Justitie tot een begrippenstelsel dat onafhankelijk is van de rechtssystemen van de individuele lidstaten. Het ontstaan van een alomvattende juridische metataal zie ik echter niet snel gebeuren. Tot die tijd zullen we het in ieder geval moeten doen met goede vertalingen.

ing Act and Securities Trading Decree: with supplementary regulations and official commentary (a translation from the Dutch), Deventer: Kluwer Law and Taxation 1986.

⁴¹ Ondanks enkele schoonheidsfoutjes die in een werk als dit bijna niet te voorkomen zijn, zie voetnoot 36 en 37 en voorts o.m. de verwijzing naar het Haags verdrag betreffende de erkenning en tenuitvoerlegging van alimentatiebeslissingen 1973 in art. 25 Wet conflictenrecht geregistreerd partnerschap i.p.v. naar het Haags verdrag betreffende het toepasselijke recht op alimentatie 1973.

⁴² In het kader van o.m. een Engeltalige IPR-kroniek heb ik ervaren hoe moeilijk en tijdrovend het vertalen en uitleggen in het Engels van o.m. de IPR-wetgeving op familierechtelijk terrein is (zie Dutch Private International Law – Overview 1998-August 2002, *IPRax* 2002, p. 537-546). Voor het eind dit jaar te verschijnen vervolg (*IPRax* 2006, nr. 6) hebben beide vertalingen veel nut gehad.

⁴³ Zie ook het voorwoord van K. Boele-Woelki in Summer en Warendorf 2003, p. ix.

⁴⁴ De Groot 1987, a.w. voetnoot 4, p. 23-24.

⁴⁵ De Groot 1987, a.w. voetnoot 4, p. 24.